

Wyrok z dnia 19 marca 2002 r.

I PKN 959/00

Pracownik ma interes prawny w sprawie przeciwko pracodawcy w ustaleniu okresu zatrudnienia wymaganego do uzyskania prawa do nieodpłatnego nabycia akcji skomercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego w ilości zależnej od stażu pracy (art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.) przed wymagalnością roszczenia o zawarcie ze Skarbem Państwa umowy o nieodpłatne zbycie akcji.

Przewodniczący SSN Barbara Wagner, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski (sprawozdawca), Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 19 marca 2002 r. sprawy z powództwa Henryka T. przeciwko Kopalni Węgla Brunatnego „B.” S.A. w R. o ustalenie okresu zatrudnienia w celu nieodpłatnego nabycia akcji, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi z dnia 19 maja 2000 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Bełchatowie wyrokiem z dnia 24 stycznia 2000 r. [...] oddalił powództwo Henryka T. przeciwko Kopalni Węgla Brunatnego „B.” S.A. w R. o ustalenie, że okres pracy w latach 1977 - 1990 na stanowisku sztygara zmianowego podlegał uwzględnieniu w półtorakrotnym wymiarze oraz o ustalenie okresu zatrudnienia u strony pozwanej w latach 1974 - 1977, które to ustalenie było mu potrzebne dla celów związanych z nieodpłatnym nabyciem akcji Spółki. W motywach tego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy powołał się na poniższe ustalenia faktyczne.

Powód Henryk T. był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Państwowym Kopalnia Węgla Brunatnego „B.” w R. od dnia 1 lutego 1974 r. do dnia 28 grudnia 1990 r. na następujących stanowiskach : starszego magazyniera - od 1 lutego 1974 r. do 31 marca 1976 r., kierownika magazynu - od 1 kwietnia 1976 r. do 14 lutego 1977 r., specjalisty do spraw gospodarki materiałowej - od 15 lutego do 30 kwietnia 1977 r. i sztygara zmianowego - technika strzałowego - od 1 maja 1977 r. do 28 grudnia 1990 r. Stosunek pracy został rozwiązany w związku z przejściem powoda na emeryturę, którą Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w T.M. przyznał decyzją z 7 stycznia 1991 r. począwszy od dnia 29 grudnia 1990 r. W dniu 3 grudnia 1998 r. nastąpiła komercjalizacja wspomnianego przedsiębiorstwa, które zostało przekształcone w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa, wpisaną do rejestru handlowego na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 22 grudnia 1998 r. Uprawnionym pracownikom przysługuje prawo nieodpłatnego nabycia 15% akcji Spółki należących do Skarbu Państwa.

W dniu 8 marca 1999 r. powód złożył pozwanej Spółce oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia wspomnianych akcji. W dniu 29 czerwca 1999 r. KWB „B.” S.A. w R. wystawiła powodowi zaświadczenie, w którym okres zatrudnienia dla celów nabycia akcji skomercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego został określony na 16 lat 10 miesięcy i 27 dni. W dniu 19 lipca 1999 r. powód złożył reklamację co do takiego wyliczenia stażu pracy, którą Komisja do spraw Rozpatrzenia Reklamacji wniesionych przez uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji załatwiła negatywnie w dniu 27 lipca 1999 r.

Sąd Rejonowy podkreślił, że strona pozwana nie przeprowadziła jeszcze postępowania przewidzianego przepisami rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy w celu ustalenia liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników. W postępowaniu mającym na celu przydzielenie akcji uprawnionym pracownikom został dopiero zakończony etap ustalania okresu zatrudnienia uprawnionych w celu zaszeregowania ich do poszczególnych grup. Powód zakwestionował sposób wyliczenia okresu zatrudnienia w pozwanej Spółce, żądając ustalenia wyrokiem sądowym wskazanego przez siebie stażu pracy. Roszczenie zmierza więc do ustalenia istnienia stosunku prawnego, co w świetle art. 189 k.p.c. jest uzależnione od stwierdzenia po stronie powoda odpowiedniego interesu prawnego. Interes taki zdaniem Sądu Rejonowego nie ist-

nieje, gdyż roszczenie o nieodpłatne nabycie akcji skomercjalizowanego przedsiębiorstwa stanowi przedmiot odrębnego postępowania sądowego, w którym może być również rozpatrywany ewentualny spór co do długości stażu pracy byłego pracownika jako przesłanka zawarcia umowy o nabycie większej ilości akcji.

Apelację wniesioną przez powoda oddalił Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 19 maja 2000 r. [...]. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia oraz ocenę Sądu pierwszej instancji, że skoro nie doszło jeszcze do zbycia akcji pozwanej Spółki, a nawet nie nastąpił jeszcze proces dzielenia uprawnień na grupy tworzone ze względu na okres zatrudnienia, to tym samym powód nie znalazł się w którejś z tych grup, wobec czego jego powództwo jest przedwczesne. Powód nie ma interesu prawnego w dochodzeniu żądanego ustalenia, przez co bezprzedmiotowa była też ewentualna ocena rzeczywistej długości jego stażu pracy

W kasacji od powyższego wyroku powód zarzucił naruszenie „art. 385 w związku z art. 189 k.p.c. przez uznanie apelacji za bezzasadną wobec przyjęcia za trafne rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego w Bełchatowie, że powód nie ma interesu prawnego w dochodzeniu żądanego ustalenia, mimo że tenże Sąd nie rozpoznał istoty sprawy”, domagając się na tej podstawie uchylenia zaskarżonego orzeczenia i poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji oraz przekazania mu sprawy do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu kasacji napisano, że skarżący domaga się, iżby jego staż pracy na stanowisku sztygara zmianowego - technika strzałowego został dla celów nieodpłatnego nabycia akcji pozwanej Spółki przeliczony współczynnikiem 1,5 do czego ma prawo na podstawie przepisów „rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk (Dz.U. nr 2/96, poz.8, zał.3)”, gdy tymczasem pracodawca zastosował przelicznik 1,2 i odmówił uznania reklamacji zainteresowanego. Skarżący mierza więc w istocie do ustalenia uprawnień wynikających ze stosunku pracy (art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.). Odsyłanie go z tym żądaniem „na spory w przyszłości godzi w interes powoda i naraża go z góry na zbędne procesy”. Stanowisko o braku interesu prawnego jest błędne. Przepis „art.189 k.p.c. został ustalony zgodnie z poglądami doktryny po to, by dać możliwość usunięcia niepewności prawnej bez konieczności wytoczenia powództwa za wiele lat. Powód swój interes wykazał i obowiązkiem Sądów było rozpatrzenie istoty sprawy, o której mowa w art. 386 § 4 k.p.c. (po zmianie) w zakresie dochodzonego roszczenia, co nie nastąpiło”.

W odpowiedzi na kasację strona pozwana domagała się jej oddalenia i zasądzenia kosztów zastępstwa według norm przepisanych. W uzasadnieniu odpowiedzi podniesiono, że zaskarżone stanowisko Sądu drugiej instancji jest zgodne z treścią wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1998 r., I PKN 198/98 (OSNAPiUS 1999 nr 13, poz.426).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja zasługuje na uwzględnienie, gdyż ma usprawiedliwioną podstawę. Nie sposób bowiem zgodzić się ze stanowiskiem sformułowanym w motywach zaskarżonego wyroku, iż powód nie wykazał wymaganego przez art.189 k.p.c. interesu prawnego w żądaniu ustalenia, że u poprzednika prawnego pozwanej Spółki osiągnął oznaczony staż pracy, kształtujący jego pozycję w sferze uprawnienia do nieodpłatnego nabycia akcji posiadanych w Spółce przez Skarb Państwa. Co prawda Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 czerwca 1998 r., I PKN 198/98 (OSNAPiUS 1999 nr 13, poz.426; z częściowo krytyczną glosą J. Broła, OSP 2000 nr 1, poz.13) uznał, że powództwo o ustalenie okresu zatrudnienia wymaganego do nieodpłatnego nabycia akcji jest bezzasadne z uwagi na brak interesu prawnego przewidzianego w art. 189 k.p.c., gdyż pracownik może dochodzić zawarcia z nim umowy nieodpłatnego nabycia akcji, lecz skład rozpoznający niniejszą sprawę poglądu tego nie podziela. Przechodzi on bowiem do porządku dziennego nad faktem, że stroną umowy o nieodpłatne nabycie akcji nie jest pracodawca (były pracodawca) uprawnionego pracownika (byłego pracownika), lecz Skarb Państwa zastępowany przez Ministra Skarbu Państwa, aczkolwiek pracodawca ma - obok rzeczzonego Ministra - własne kompetencje do wykonywania czynności przygotowujących wspomnianą umowę, przy czym są to kompetencje istotne ze względu na przedmiot niniejszej sprawy.

Owe czynności przygotowawcze zostały unormowane w przepisach rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 33, poz.200), wydanego z upoważnienia art. 36 ust. 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.). Tryb nabywania akcji został w rozporządzeniu podzielony na dwa etapy. Pierwszy z nich kończy podanie do publicznej wiadomości

listy uprawnionych, drugi natomiast otwiera się z chwilą zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji, przy czym w obu tych etapach możliwe jest uruchomienie postępowania reklamacyjnego. Zgodnie z § 4 ust.3 rozporządzenia pracownik składający oświadczenie o zamiarze nabycia akcji obowiązany jest dołączyć zaświadczenie o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego komercjalizacji. Zaświadczenie takie wystawia spółka powstała wskutek wspomnianej komercjalizacji (§ 2 ust. 2 rozporządzenia), co jest tym bardziej zrozumiałe, że niejako z „natury rzeczy” nie może tego uczynić żaden z organów Skarbu Państwa. Spółka jest tym samym władna rozpatrzyć reklamacje dotyczące faktycznego okresu zatrudnienia. Czynności przygotowawcze do zawarcia umowy nabycia akcji zostały mocą rozporządzenia powierzone spółce i zakładowym organizacjom związkowym, a w ich braku - członkom rady nadzorczej wybranym przez załogę. Pozostałe czynności realizuje Minister Skarbu Państwa, choć w praktyce czynią to również spółki przez swe zarządy działające w imieniu tegoż Ministra na podstawie odpowiedniej umowy zlecenia. Minister powinien jednak rozpoznać ewentualne reklamacje w tych kwestiach. Z przytoczonych uregulowań wynika, że okres zatrudnienia ustala pracodawca (były pracodawca), a nie Skarb Państwa, który przy zawieraniu umowy dysponuje wiążącym go zaświadczeniem o długości stażu pracy. Ewentualne spory o zgodność wspomnianego zaświadczenia z rzeczywistym stanem rzeczy i przepisami prawa o stosowaniu w tym zakresie współczynników korygujących wyliczenie okresu zatrudnienia dla celów emerytalnych (§ 2 ust. 3 rozporządzenia) nie powinny więc być rozstrzygane w procesie przeciwko Skarbowi Państwa o zawarcie umowy na większą liczbę akcji, tylko w sprawie o ustalenie okresu zatrudnienia, skierowanej przeciwko pracodawcy (byłemu pracodawcy) uprawnionego pracownika. Innymi słowy, przewidziane w art. 36 ust.1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. prawo pracownika do nieodpłatnego nabycia akcji skomercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego w liczbie zależnej od stażu pracy w tym przedsiębiorstwie jest tak skonstruowane, że nie tylko nie wyklucza, ale wręcz zakłada, że ewentualne spory o ustalenie okresu zatrudnienia zostaną w odrębnej sprawie przeciw pracodawcy (byłemu pracodawcy) rozstrzygnięte przed zawarciem umowy o nieodpłatne zbycie akcji i mogącymi się na tym tle zrodzić sporami ze Skarbem Państwa. Zapobiegając sporom na tle zawarcia wspomnianej umowy, sprawa o ustalenie okresu zatrudnienia oddziałuje prewencyjnie, a poza tym zapewnia uprawnionemu realny dostęp do akcji, zamiast al-

ternatywnych roszczeń odszkodowawczych, których zasądzenie może się też wiązać z wyższymi kosztami niż w sprawie o ustalenie.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ §1 k.p.c. i art.108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====